

Geleneksel Sınıflarda Sosyal Bilgiler Dersinde Zaman İçinde Bilim Ünitesinde Aktif Öğrenme Yönteminin Öğrenci Başarısı ve Tutumu Üzerine Etkisi

Beytullah KAYA*, Feride ERSOY**

Öz

Bu araştırmada, aktif öğrenmenin ilköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi Zaman İçinde Bilim ünitesinde öğrenci başarısı ve tutumundaki etkilerini incelemektedir. Araştırmada nicel araştırma desenlerinden kontrol grupsuz öntest-sontest araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırmacı katılımcı sınıfta ünite boyunca aktif öğrenme teknikleriyle ders vermiştir. Araştırma 2009-2010 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili Kadıköy ilçesine bağlı Fikribey (rumuz) ilköğretim okulundaki aynı sınıfta okuyan 33, 7. Sınıf öğrencisi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma öncesinde yapılan ihtiyaç analizi çalışmalarında nitel ve nicel yöntem birlikte kullanılmıştır. Bu çalışmada müdür, öğretmen, veli ve öğrenci yapılan görüşmelerle ve öğrencilere uygulanan tanıma fişi, problem tarama envanteriyle veri toplanmıştır. Bu veriler nitel veri analiz biçimlerinden betimsel analizle çözümlenmiş, tablolaştırma aşamasında SPSS 15.0 programı kullanılmıştır. İkinci aşamanın araştırma verileri başarı testi ve tutum ölçeği ile toplanmıştır. Bu veriler SPSS 15.0 for Windows paket programı aracılığıyla paired samples t testi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda aktif öğrenme yönteminin öğrencilerin başarı düzeylerini ve derse karşı tutumlarını olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *İlköğretim, Aktif Öğrenme, Çağdaş Eğitim, Sosyal Bilgiler, Geleneksel Eğitim*

Abstract

Target purpose of this research is to study the effects of the active learning upon students' success and manner in the unit "Science in Time" in 7th grade-social sciences course. The pre-test re-test experimental design approach, which is one of the quantitative research designs, is used in the study. Researcher gave lessons through the whole unit at attendant class implementing active-learning-techniques. The research was made in 2009-2010 academic year in Fikribey (nickname) Primary Education School in Kadıköy in İstanbul, on 33 7th grade-student of the same class. Qualitative and quantitative approaches are used together in the needs analysis studies before the research. Data were not only collected via interviewing with director, teacher, parent and student but also collected via student information form and problem survey inventory form at this research. Data were resolved using descriptive method of analysis, and SPSS 15.0 was used in tabulation step. Research data of the second step were collected via success test and manner scale. Those data were analyzed by paired samples test using SPSS 15.0 for Windows packet software. Consequently, it has been confirmed that active-learning-method positively influences on the success level of the students and their manner against the courses.

Key Words: Primary Education, Active Learning, Contemporary Education, Social Studies, Traditional Education

*Dr., İnönü İlköğretim Okulu, beytul76@mynet.com, İstanbul.

**Araş. Gör., Mar. Üniv., Atatürk Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, feride_ersoy@hotmail.com, İstanbul.

Giriş

Bilgi birikimindeki hızlı artış ve teknolojideki hızlı gelişmelere paralel olarak bilgiye ulaşma konusunda yeni yöntemler aranmasına neden olmuştur. Eskinin geleneksel yöntemlerindeki dinleyen, sorulara cevap veren öğrencilerin aksine çağdaş eğitim anlayışları bilgiye ulaşma yollarında da çeşitlenmelerin doğmasına neden olmuştur. Bilginin hızla üretildiği ve tüketildiği bu çağda eğitimin misyonu da değişmiş, geleneksel eğitimin yerini çağdaş eğitim almıştır (Erdem, 2001: 25). Çağdaş eğitim problem çözme yeteneği gelişmiş, bilgiye ulaşma yöntemlerini tanıyan, analitik düşünme becerisi kazanmış, bilgilenme istekliliğini sürekli canlı tutan öğrenciler yetiştirmeyi ve bunu gerçekleştirirken de öğrenciyi ekip çalışmasına yöneltmeyi, öğrenme süreci boyunca öğrencileri aktif kılmayı amaçlamaktadır (Gürşimşek, 1998: 25; Fosnot, 1996: 10). Bu amaçların gerçekleştirilmesi büyük oranda sınıf ortamında uygulanan öğretim yöntem ve tekniklerine bağlıdır. Öğretim faaliyetlerinde öğrenciyi aktif kılabilecek yöntem ve teknikler öğrenci merkezli yaklaşımlar içinde yer alır. “Öğrenciyi merkeze alan yaklaşımlar çoklu zeka kuramı, işbirlikçi öğrenme, yapılandırmacılık, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yansıtıcı düşünme ve aktif öğrenmedir” (Taş, 2005: 178; Littledyke ve Huxford, 1998: 1). Aktif öğrenme ile sınıf ortamı daha kolay düzenlenerek sınıf disiplini daha kolay sağlanabilir (Güçlü, 2007: 17). Aktif öğrenme yönteminin etkili olarak kullanılabileceği derslerden birisi sosyal bilgiler dersidir.

Sosyal Bilgiler dersiyle bireye kazandırılacak bilgi, değer ve beceriler sosyal bilgiler programında düzenlenmiştir. Buna göre sosyal bilgiler, bilginin değerini ve bireyin deneyimlerini de dikkate alarak bireyin yaşama etkin katılımını sağlamayı, doğru karar vermesinde rehber olmayı, sorun çözmesini geliştirmeyi amaçlayan bir yaklaşım doğrultusunda bireyi yapılandırmayı önemsemektedir (MEB, 2004). Öğrencilere ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterme; farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz etme; katılımın önemine inanarak kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşleri sürme davranışlarını kazandırmayı hedefler. Bu amaca ulaşabilmek için de öğrencinin kendi deneyimlerini ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevresiyle etkileşimine olanak sağlayan aktif öğrenme yöntem ve tekniklerini kullanır. Çünkü aktif öğrenme yaparak, yaşayarak öğrenme ve öğrencinin kendi kararlarını vermesi ilkelerine dayanır (Prostko,1993; Kyriacou ve diğerleri, 2001).

Aktif öğrenme, Açıköz'e göre (2006:17); aktif öğrenme “öğrenenin, öğrenme sürecinin sorumluluğunu taşıdığı, karmaşık öğretimsel işlemlerle zihinsel yeteneklerini kullanmaya zorlandığı, öğrenene, öğrenme sürecinin çeşitli yönlerine ilişkin kararlar alma ve öz-düzenleme yapma fırsatının verildiği bir öğrenme süreci” olarak tanımlanmaktadır. Geleneksel ile çağdaş teknikleri bütünleştiren aktif öğrenme bireyi merkeze almaktadır. Bu yöntemde birey kendi kontrol ettiği çabalarla öğrenmeye çalışır ki buna özdüzenleme denir(Açıköz, 2006) Aktif öğrenmeyi daha iyi anlayabilmek için temel düşüncelerini bilmek gerekir.

Aktif öğrenmenin temel düşüncelerine göre her birey farklı yaşantılara ve farklı öğrenme biçimlerine sahiptir. Öğrenirken yeni bilgiyi -bu yaşantılarla oluşturduğu- eski şemalarla ilişkilendirerek yapılandırır ve yorumlar. Öğrenmeler, önceki öğrenmelerin üzerine inşa edilerek ilerler. Bu bağlamda aktif öğrenme “birikimli bir süreç”tir. Bu süreçte birey çevresiyle etkileşim halindedir. “Sosyal etkileşim” dediğimiz bu etkileşim insan beynini geliştirir. Çevreden aldığı bilgiyi zihninde anlamlandıran birey o bilgiyi yeni durumlara transfer edebilir ve o bilgiyle problem çözebilir (Brooks and Brooks, 1999b: 5; von Glasersfeld, 1996: 6). Tüm bu düşüncelerden hareketle aktif öğrenme teknikleriyle hazırlanmış etkinliklerde bazı özellikler bulunmalıdır. Öncelikle etkinlikler öğrencinin derse katılımını sağlamalı, yeni bilgilerle önceki bilgilerini karşılaştırabilmesine, aralarında bağ kurabilmesine fırsat sunmalı; yaratıcı ve eleştirel düşünmeye uygun örneklerle “öğrencilerin öğrenme kapasitesini” arttırmalıdır. Aktif öğrenmede ezber değil anlam öğrenme önemli olduğundan etkinlikler öğrencinin yaşamından kopuk olmamalıdır. Öğrenci derste öğrendikleri üzerinde konuşup tartışabilmeli, okuyup yazabilmeli, gözlem ve değerlendirmelerde bulunabilmeli ve onlarla analiz

sentez gibi üst düzey bilişsel etkinliklerde bulunabilmeli, problem çözebilmelidir. Öğrenciye “bildiği bağlamda öğrenme malzemesi sunmak” öğrenmenin daha kalıcı olmasını sağlayacaktır. Ayrıca etkinlikler akıl yürütme, problem çözme ve bilgiyi işleyip yeniden üretme sınırlarını –aşırıya kaçmamak kaydıyla- zorlamalıdır. Bu uğraştırıcılık da “öğrenme sürecinin etkililiğini” arttıracaktır. Bir sınıfta birçok farklı öğrenme düzeyine sahip öğrenci olduğundan etkinlikleri öğrencinin seviyesine uygun hale getirmek gerekir. Öğrenme düzeyinin çok üstünde bir bilgi öğrenci tarafından öğrenilemez ve öğrenci hayal kırıklığı yaşadıkça öğrenmeye karşı olumsuz tutum geliştirebilir (Çizmeci, 2006: 22-29).

Öğrencinin öğretime aktif katıldığı, düşünüp ürettiği, öğretimi yaşama taşıdığı kaliteli bir eğitim öğretim oluşturabilmek için aktif öğrenme tekniklerini işe koşmak şarttır. Ancak aktif öğrenme bazı öğretmenler tarafından yanlış anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin konuları öğrencilere dağıtması konuları onlara anlattırması aktif öğrenme olarak kabul edilemez. Çünkü yeterli bilgisi olmayan öğrencilerin konuları anlatması verimin düşmesine neden olacaktır (Çizmeci 2006: 22).

Aktif öğrenmenin temelinde yer alan bilişsel öğrenme kuramına göre öğrenme “doğrudan gözlenemeyen zihinsel bir süreç”tir (Özden, 2003: 24). Davranışçı öğrenme anlayışı ise öğrenmenin uyarın-tepki bağının kurulmasına bağlı olduğunu ve pekiştiricilerle güçlendirilebildiğini savunmaktadır. Buna göre bilgi bireyden bağımsız, birey ise bilginin pasif alıcısıdır. Öğrenmenin zihindeki değil görünen bölümüyle ilgilenen bu anlayış birçok yönden eleştirilmiş fakat öğrenenin öğretim sürecinde nasıl aktif olacağı ve düşünce üretmeyi nasıl başaracağı konusunda somut örneklerle desteklenmiş bir model geliştirilememiştir. Bu ihtiyacı karşılamaya yönelik araştırmalar yoğunlaşmıştır (Memnun, 2008: 404). Aktif öğrenme modeli Avrupa ülkeleri ve Amerika’da 1970’li yıllarda uygulanmaya başlamış, zamanla “aktif öğrenme kavramına yeni anlamlar yüklenmiş, temel düşüncelerine ilişkin, yoğun, görgül kanıtlar elde edilmiş ve bu düşüncelerin sınıf ortamında uygulanmasına elverişli öğretim teknikleri geliştirilmiştir” (Çizmeci, 2006: 5). Günümüzde dünyadaki pek çok ülke aktif öğrenme stratejilerinin kullanılmasını gerekli kılan eğitim reformları yaparak aktif öğrenme stratejilerinin gün geçtikçe yaygınlaşmasına neden olmaktadır (Güçlü, 2007: 96).

Öğretmen merkezli ve öğrenci merkezli derslerde öğretmen-öğrenci etkileşimini incelemiş, öğrenci merkezli derslerin öğretmen-öğrenci etkileşimleri açısından daha avantajlı olduğu ve bu etkileşim sonucunda daha kolay başarı elde edilebileceği sonucuna ulaşmıştır (Aydede ve Matyar 2009:138). Büyükeskil (2008) araştırmasında aktif öğrenme ilkelerinin kullanıldığı eğitim ortamlarında öğrencilerin derse karşı tutumlarının arttığı sonucuna ulaşmıştır. Dolayısıyla aktif öğrenme yöntemi öğretmen-öğrenci etkileşimini arttıracığından başarıyı da olumlu etkileyecektir. Nitekim pek çok çalışma klasik yöntemlerle öğretim etkinliğinin düşük olduğu öğrenmelerin yeterli olmadığını ortaya koymuştur (Aydede ve Matyar, 2009; Büyükeskil, 2008; Çelik ve diğerleri; 2005). Anlatım yönteminin kullanıldığı bir derste öğrencilerin motivasyonlarının düşmekte, öğrencilerin dikkatlerinin başka olaylara ya da nesnelere kaymaktadır. Bu yüzden öğretmenler klasik yöntemi uzun bir zaman diliminde kullanmamalı, ders içerisinde farklı yöntemler kullanılmalıdır (Akkurt, 2007: 11).

Aktif öğrenme yöntemiyle işlenen derslerde öğrenci başarısı daha yüksektir. Bunu literatürdeki birçok araştırma ortaya koymuştur. Örneğin Şahiner (2008) yüksek lisans tezinde Sosyal Bilgiler dersinde aktif öğrenme tekniklerinin demokratik tutumlara ve ders başarısına etkisinin deney grubu lehine olduğunu kanıtlamıştır. Ayrıca Özdoğan (2008) sosyal bilgiler programında aktif öğrenme tekniklerinin öğrencide daha başarılı ve kalıcı sonuçlar ortaya koyduğu sonucuna ulaşmıştır. Aktif öğrenme tüm derslerde kullanılabilen bir yöntemdir. Güçlü (2007) de sınıf yönetiminde aktif öğrenme tekniklerinin öğrenci başarısı ve tutumu üzerinde deney grubu lehine bir sonuca ulaşmıştır. Aydede ve Matyar (2009) aktif öğrenme yaklaşımının ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin Fen Bilgisi dersindeki akademik başarılarına ve öğrendikleri bilgilerin kalıcılığına etkisi hakkında yaptıkları

araştırmada aktif öğrenme yaklaşımının ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin Fen Bilgisi dersine yönelik başarılarını ve öğrendikleri bilgilerin kalıcılığını artırdığı sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmanın Amacı

10-15 kişilik, modern bir sınıfta örnek olay incelemesi, rol oynama, grup tartışması ya da gösteri gibi birçok aktif öğrenme tekniğini problemsiz uygulamak mümkündür (Küçükahmet, 2007: 54-55). Ancak geleneksel düzendeki kalabalık sınıflarda bu tekniklerin uygulanması ya imkânsız olabilmekte ya da öğretmenlere çok fazla sorumluluk düştüğünden öğretmen tarafından teknik tercih edilmemektedir. İhtiyaç analizi çalışmalarında tespit edilen öğrencilerin çekingen kişilik özelliğine sahip olmaları ve derse katılmamaları çağdaş eğitimin amacına ulaşmasında engeldir. Bu engeli aşma çalışmaları araştırmanın önemini oluşturmaktadır. Öğrencilerin kendilerini ifade edebilecekleri ortamın sağlanması ve derse katılımlarının artırılması şarttır. Bu da aktif öğrenme teknikleriyle mümkündür. Taçman (2009) aktif öğrenme modeliyle oluşturulan sınıf ortamının bilişsel farkındalık, saygınlık, bireysel sorumluluk, işbirliği ve aktif katılım yönünden öğrenciler üzerindeki etkisinin olumlu olduğunu tespit etmiştir. Aktif öğrenmenin yaşama geçirilmesi öğrencilere aktif öğrenme fırsatlarının sağlanmasına, uygun öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılmasına bağlıdır (Açıkgöz, 2003: 127). Araştırmanın genel amacı aktif öğrenme yönteminin kalabalık ve sosyo-ekonomik düzeyi düşük bir okulda, 7. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersindeki tutumlarına ve akademik başarılarına etkisinin belirlenmesidir. Bu genel amaca bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Aktif öğrenme yönteminin Sosyal Bilgiler dersinde Zaman İçinde Bilim ünitesinde öğrencilerin başarıları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?
2. Aktif öğrenme yönteminin Sosyal Bilgiler dersinde Zaman İçinde Bilim ünitesinde öğrencilerin tutumları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark var mıdır?

Araştırmanın Sınırlıkları

Bu araştırma İstanbul ilinin Kadıköy ilçesindeki Fikri Bey (rumuz) ilköğretim okulunda eğitime devam eden 7/B sınıfı öğrencileriyle ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan "Zaman İçinde Bilim Ünitesiyle" sınırlıdır. Çalışma, derslerin işlenmesi sürecinde kullanılan yöntemi teknik ve materyallerle sınırlıdır. Bazı öğrencilerin süreç içerisinde uygulanan etkinliklerde yeterli katılımı göstermemeleri çalışmanın bir başka sınırlılığı olarak gösterilebilir. Öte yandan aktif öğrenme yöntemi öğrenci, okul, çevre ve aile işbirliğinin tam olarak sağlanmasıyla etkin uygulanabilen bir yöntemdir. Bu bağlamda sosyal çevre ve ailelerin desteklerinin sağlanması hususunda bazı sınırlılıklar yaşanmıştır.

Yöntem

Aktif öğrenme yönteminin (bağımsız değişken) kalabalık ve sosyo ekonomik düzeyi düşük bir okuldaki 7/B sınıfında sosyal bilgiler dersi "Zaman İçinde Bilim Ünitesinde" akademik başarıya (bağımlı değişken) ve öğrenci tutumuna (bağımlı değişken) etkisinin sınırlı olduğu bu çalışmada veriler toplanırken nitel ve nicel teknikler beraber kullanılmıştır. Bunun nedeni veri çeşitlenmesi yaparak çalışmanın güvenilirliğini sağlamaktır. Araştırma iki aşamada tamamlanmıştır.

Birinci aşama araştırmanın problem durumunun belirlendiği ihtiyaç analizinden oluşmaktadır. Uygulama sınıfının eğitimsel ihtiyacını belirleyebilmek amacıyla okul müdürü, öğretmen, öğrenciler ve veliler ile görüşülmüştür. Ayrıca öğrencilere problem tarama envanteri ve tanıma fişi ile onların derse karşı mevcut tutumlarını belirlemeye yönelik tutum ölçeği uygulanmış, aradaki değişimi belirlemek için bu ölçek uygulama sonunda tekrarlanmıştır. Araştırmacı öğretmen uygulama sınıfını tanımak amacıyla ihtiyaç analizi aşamasında 1 kez derse katılmış ayrıca öğretmenlerle

yapılandırılmamış görüşme yapmıştır. Bu gözlem ve görüşmeleri vakit kaybetmeksizin araştırma günlüğüne not etmiştir. İhtiyaç analiziyle mevcut problemleri saptayan ve bunları önem sırasına koyan araştırmacı problemlerin olası çözüm yollarını da belirleyerek bir rapor hazırlamıştır. Daha sonra ihtiyaç analizinden elde ettiği bulguları da dikkate alarak “Zaman İçinde Bilim Ünitesiyle” ilgili bir program geliştiren araştırmacı bunu uygulamaya koymuştur. Araştırmanın konusu söz ettiğimiz çalışmalardan sonra ortaya çıkmıştır.

İkinci aşamada hazırlanan eylem planı uygulanmıştır. İhtiyaç belirlemede elde edilen veriler doğrultusunda aktif öğrenme teknikleriyle geliştirilen program sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyin düşük olduğu bir okul-veli-öğrenci profiline uygun planlanmış ve 7/B sınıfına 12 ders saatinde uygulanmıştır. Öğrenciye maddi yük getirmeyecek etkinlikler hazırlanmış ve aktif öğrenme teknikleriyle işlenecek dersler geleneksel sınıflarda da uygulanabilecek şekilde planlanmıştır. Uygulama öncesinde öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyini öğrenmek amacıyla öntest hazırlanmıştır. Öntest hazırlanırken kazanımlar dikkate alınmış ve uzman görüşüne baş vurulmuştur. Aynı test uygulama sonunda katılımcı sınıfa yeniden uygulanmıştır.

Araştırmanın ilk aşamasının deseni daha çok nitel araştırma yöntem ve prosedürüne uygunken ikinci aşamada nicel araştırma desenlerinden öntest-sontest deseni kullanılmıştır. Bu desen değerlendireceğimiz programı herhangi bir programla karşılaştırmak istemiyorsak kullanılabilir (Erden, 1995: 55). Nitekim araştırmada sadece bir sınıf alınarak bu sınıfa program uygulanmadan önce öntest yapılmıştır. Bu test programın uygulanmasından sonra tekrar edilmiştir. Bu desenle yapılan araştırmanın değerlendirilmesi için öntest ve sontest arasında bağımlı t testi yapılır ki bu araştırmada da böyle yapılmıştır(Karasar, 2002).

Bu çalışmada nedenler ve sonuçlar arasındaki ilişkiler irdelenmeye çalışıldığından araştırma deneysel bir çalışma olarak planlanmıştır. Deneysel araştırmalarda nedenler ve sonuçlar arasındaki bağlantı belirlenmeye çalışılır. Bu yüzden araştırmacı bizzat araştırmanın kontrolünü denetimi altında tutmaktadır. Deneysel araştırmalarda olayların mevcut olabilecek nedenlerine ilişkin problemler denenmektedir(Karasar, 2002: 87). Deneysel çalışmalar çoğu kez yapay durumların oluşturulduğu değişkenler arasındaki ilişkilerin irdelendiği çalışmalardır. Bu bağlamda deneysel çalışmalarda deney ve kontrol grupları oluşturulması ve grupların eşdeğer olmasına özen gösterilmesi önemli aşamalardan (Çepni,2005: 53) .

Örneklem

Araştırmanın örneklemini İstanbul ili Kadıköy ilçesinde bulunan Fikri Bey İlköğretim okulunun (rumuz) 7/B sınıfına devam eden 33 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem 15 kız ve 18 erkek öğrenciden oluşmaktadır. Örneklem dâhil edilen öğrencilerden üç tanesi dershaneye devam etmekte iken örnekleme özel ders alan öğrenci bulunmamaktadır. Örneklem içerisindeki öğrencilerden yalnız bir tanesi öğrenme güçlüğü çekmektedir.

Uygulama Süreci

Bu çalışmanın uygulaması İstanbul ili Kadıköy ilçesinde bulunan Fikri Bey İlköğretim Okulu (rumuz) 7/B sınıfına devam eden 33 öğrenci ile 2009-2010 eğitim öğretim yılında Sosyal Bilgiler 7 dersinde 12 ders saati boyunca yürütülmüştür. Araştırma sürecinde bazı öğrencilerin okula gelmeyip bir işte çalışma, dersten kaçma, ödev yapmama, etkinliğe katılmak istememe, derse katılmaya karşı çekingenlik sergileme, kendini ifade etmeme ya da sınıf disiplinini bozma gibi davranışlarıyla karşılaşmıştır. Bu gibi davranışlar araştırmacının uygulama sürecinde aktif öğrenmeyi sağlamak için daha çok aktif olmasını zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda araştırmacı öğretmen bazı yerde anlatım ve soru cevap gibi geleneksel teknikler kullanmış, bazı yerde planlı ya da doğaçlama oluşturduğu aktif öğrenme tekniklerine başvurmuştur. İhtiyaç analizinde ortaya çıkan öğrencilerin çekingen ve

utangaç kişilik özelliklerini girişimcilikle değiştirebilmek, öğrencileri derse güdülemek ve derste aktif kılmak için sık sık pekiştireç kullanan araştırmacı öğrencileri derse katılma konusunda cesaretlendirmiştir. Uygulamanın başlangıcında birkaç öğrencinin parmak kaldırıp derse katıldığı sınıfta uygulama biteceğine yakın öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun derse katıldığı gözlenmiştir. Uygulama sürecinde öntutum, öntest, konuyla ilgili ders sunumları ve her ders/konudan sonra düzenlenen etkinlikler, konu tarama testleri, sontest ve sontutum kullanılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırmanın ilk aşamasını “ihtiyaçların ve sorunların belirlenmesi, programın uygulamada geliştirilmesiyle karşılaşılabilecek ihtiyaçların ve çözümlenecek sorunların öncelik sırasına koyulması” oluşturmaktadır (Varış, 1989: 10). İhtiyaçların tespit edilmesiyle bir eylem planı hazırlanıp uygulanmıştır. Bu süreçte kullanılan veri toplama araçları şunlardır:

1. Müdür görüşme formu
2. Öğretmen görüşme formu
3. Veli görüşme formu
4. Öğrenci görüşme formu
5. Öğrenci tanıma fişi
6. Problem tarama envanteri
7. Öğrenci tutum ölçeği
8. Katılımcı gözlem
9. Sohbet tarzı görüşmeler
10. Öntest-Sontest

Bu veri toplama araçlarından görüşme formları araştırmacı tarafından hazırlanmış ve uzman görüşü alınarak uygulanmıştır. Araştırma sürecinde öğrencilerin ve ailelerin kişisel bilgilerini, sosyo ekonomik ve kültürel durumlarını tespit etmeye yönelik tanıma fişi ile problem tarama envanteri MEB sayfasından alınıp uygulama sınıfına uyarlanmıştır. Şahin Çakır'ın (2000) geliştirdiği tutum ölçeği dersin başında ve sonunda öntutum sontutum olmak üzere iki kez uygulanmıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0,913 olarak bulunmuştur. Gözlem için herhangi bir form kullanılmamış araştırmacı ihtiyaç analizi çalışmalarında 1 kez sınıfta bulunmuş ve öğrencilerin sınıf ortamını yakından izlemiş, izlenimlerini ders çıkışında not etmiştir. Sohbet tarzı görüşmeler de okula ilk gidip gelmelerde öğretmenlerle yapılmış ve hiç vakit kaybetmeden not edilmiştir. Öntest ve sontest olarak uygulanan başarı testi araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bunun için öncelikle “Zaman İçinde Bilim” ünitesinin kazanımları belirlenmiş ve kazanımlara yönelik 5 doğru/yanlış, 4 açık uçlu, 6 çoktan seçmeli olmak üzere 15 soru geliştirilmiştir. Bu sorular uzman öğretmen tarafından da kontrol edilerek geçerlik arttırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca yanıtlar hem araştırmacı öğretmen hem dersin öğretmeni tarafından okunarak puanlanmıştır. Bunun dışında uygulama süreci boyunca hem mevcut ders ve çalışma kitaplarından hem de araştırmacının geliştirdiği etkinliklerden faydalanılmıştır. Ünite sonunda öğrencilere sontest ve tutum ölçeği tekrar uygulanmıştır. Ayrıca özdeğerlendirme formu ile ünite değerlendirme formu da uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

İhtiyaç analizi aşamasında uygulanan tanıma fişi ve problem tarama envanterinden elde edilen veriler madde madde SPSS 15.0 for Windows programına girilmiştir. Bu programla frekans (n) ve yüzdeleri (%) alınan maddeler birbiriyle ilişki durumuna göre kategoriler altında birleştirilmiş ve tablolaştırılıp yorumlanmıştır. Görüşmeler ise cümle veya kelime grupları şeklinde kodlanarak betimsel analizle çözümlenmiştir. Nitel araştırmalarda veri kabarıklığını engellemek amacıyla bu cümleler de tablolaştırılmış ve yorumlanmıştır. Bunlar ihtiyaç analizi çalışmasında yer almıştır.

İkinci aşamada yer alan 15 maddelik başarı testinden öğrencinin elde ettiği puanlar önce stajyer öğretmen tarafından okunarak puanlanmış, sonra hem ders öğretmeni hem de dersi anlatan araştırmacı öğretmen tarafından ayrı ayrı okunarak puanlanmıştır. Puanlar arasında uzlaşma sağlandıktan sonra -başarı testleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla- öğrenci başarı puanları SPSS 15.0 for Windows Evaluation Version paket program kullanılarak bağımlı iki örnek testi (paired sample t testi) ile test edilmiştir. Aynı test tutum ölçeği için de uygulanmıştır. Ayrıca ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için Scale-Reliability Analyse kullanılmıştır. Cronbach Alpha değerinin 0,70 üzerinde olması bir araştırmanın güvenilir olduğunu göstermektedir(Karasar, 2002). Testte $\alpha = 0,913$ bulunmuştur. Cronbach's Alpha değeri $=0,913 > 0,70$ olduğundan tutum ölçeği yüksek düzeyde güvenilirirdir. Bu durumda hazırlanan tutum ölçeği ön tutum ve son tutum olarak kullanılabilir. 1-5 arası değerlerin yer aldığı tutum ölçeğinde SPSS için puanlama aşağıdaki tablodaki gibi yapılmıştır

Tablo 1

Tutum Ölçeği Puanlaması

Seçenek	Olumlu İfade Puanı	Olumsuz İfade Puanı
Kesinlikle katılmıyorum	1	5
Katılmıyorum	2	4
Kararsızım	3	3
Katılıyorum	4	2
Tamamen katılıyorum	5	1

Bulgular

Bu bölümde kalabalık ve sosyo-ekonomik düzeyi düşük bir okulda sosyal bilgiler 7 dersinde “Zaman İçinde Bilim Ünitesinde” uygulanan aktif öğrenme tekniklerinin öğrenci tutumu ve başarısı üzerindeki etkisini sınımaya yönelik bulgular yer almaktadır.

Aktif Öğrenme Yönteminin Öğrenci Tutumuna Etkisi

Uygulama sınıfında öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla tutum ölçeği uygulanmıştır. Daha sonra bu tutumların değişip değişmediğini kontrol etmek amacıyla son tutum uygulaması yapılmış ve elde edilen veriler t-testi ile analiz edilmiştir.

Tablo 2

Güvenirlilik Analizi Sonuçlarına İlişkin Bulgular

	n	A	%
7. Sınıf	20	,913	100

Tablo 2’de anlaşılaacağı üzere güvenirlilik testinde Cronbach’s Alpha (α) değeri $=0,913 > 0,70$ olarak ölçüldüğünden tutum ölçeği yüksek düzeyde güvenilirirdir. Bu sonuç hazırlanan tutum ölçeğinin ön tutum ve son tutum olarak kullanılabilceğini göstermektedir.

Tablo 2*Ön tutum ve Son tutum Ölçeklerinin t-Testi Sonuçlarına İlişkin Bulgular*

	N	X _{ort}	Ss	t	Sd	p
Öntest – Sontest	20	1.13750	.95558	-5,324	19	,000

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik hazır bulunuşluk tutumlarını ölçmek amacıyla tutum ölçeği uygulanmıştır. Uygulama sonunda aynı ölçek tekrar uygulanarak aradaki fark tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla bağımlı örneklem t-testi uygulanmıştır. Tablo 3’de anlaşılabacağı üzere, öğrencilerin derse yönelik tutum düzeyleri arasında anlamlı bir fark ($p < 0,5$) olduğu görülmüştür. Test sonucunda $P=0,000 < 0,5$ olarak bulunduğundan öğrencilere uygulanan ön tutum ve son tutumun arasında anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 4*Ön Tutum ve Son Tutum Ortalamalarına İlişkin Bulgular*

	N	X _{ort}	Ss
Öntutum	20	2,9700	,88814
Sontutum	20		,21106

Tablo 4’de öntutum ve sontutum ortalamalarına ilişkin bulgular verilmiştir. Bulgular incelendiğinde ön tutum ortalaması 2,9, son tutum ortalaması 4,1 olarak tespit edildiği görülmektedir. Elde edilen bulgular aktif öğrenme tekniklerinin öğrencilerinin tutumlarına olumlu yönde bir etki ettiğini göstermektedir.

Aktif Öğrenme Yönteminin Öğrenci Başarısına Etkisi**Tablo 3***Ön Test ve Son Testin T-Testi Sonuçlarına İlişkin Bulgular*

	N	X _{ort}	Ss	t	Sd	p
Öntest – Sontest	20	27.40385	11.25701	-	25	,000
			12,413			

Katılımcı grubun “Zaman İçinde Bilim Ünitesine” ait hazır bulunuşluk düzeyini belirlemek amacıyla ön test yapılmıştır. Ünite bittiğinde başarılarının ölçülmesine yönelik olarak aynı test bir kez de uygulanmıştır. Tablo 5’de anlaşılabacağı üzere testin anlamlılık düzeyinin 0,000 olduğu, Sig. (2-tailed) değeri (p) $< \alpha$ (0,05) olduğu sonucuna ulaşılmış, öğrencilerin öntest-sontest puanları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Bu farkın olumlu yönde mi olumsuz yönde mi geliştiğini belirlemek için öntest ve sontest arasındaki farkı incelemek gerekmektedir.

Tablo 4*Ön Test ve Son Test Ortalamalarına İlişkin Bulgular*

	N	X _{ort}	Ss
Öntest	26	62,8846	14,28727
Sontest	26	90,2885	11,71168

Tablo 6’da anlaşılabacağı üzere, öntestte 62,8 olan ortalamanın sontestte 90,2’ye yükseldiği bulgusuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlar aktif öğrenme yönteminin sosyal bilgiler örneklemin akademik başarısını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

Sonuç ve Yorum

Bu çalışmada 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi ünitelerinden “Zaman İçinde Bilim Ünitesinde” uygulanan aktif öğrenme yönteminin öğrenci başarısına ve tutumuna etkisi sınanmıştır. Katılımcı grubun “Zaman İçinde Bilim Ünitesine” ait hazır bulunuşluk düzeyini belirlemek amacıyla yapılan öntest ile ünite sonunda başarıyı ölçmeye yönelik yapılan sontest arasında anlamlı bir fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin aktif öğrenme yöntemleriyle ders işlemeden önce Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarıyla aktif öğrenme yöntemleriyle işlenen üniteden sonra Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Ayrıca öntutum ve son tutum arasındaki anlamlı fark aktif öğrenme tekniklerinin öğrencilerinin tutumlarına olumlu yönde bir etki ettiğini göstermektedir.

Çalışmanın bulguları Aksu ve Tıgılı'nın (2007), aktif öğrenme yönteminin geometri öğretiminde öğrenci başarısı üzerindeki etkilerini, Aydede ve Matyar (2009)'ın aktif öğrenmenin Fen Bilgisi dersindeki akademik başarıya etkisini, Güçlü (2007)'nün sınıf yönetiminde aktif öğrenme yöntemi kullanılmasının öğrenci başarısı ve tutumundaki etkisini, ve Akkurt (2007)'un aktif öğrenme yönteminin lise 1. sınıf öğrencilerinin ekoloji ve çevre kirliliği konusunu öğrenme başarılarına ve çevreye yönelik tutumlarına etkisini belirlemeye yönelik yaptıkları araştırmaların bulgularıyla örtüşmektedir.

Aktif öğrenme öğretim sürecinde tüm sorumluluğun öğrenciye verildiği bir öğretim yöntemi değildir. Öğretim süresinde öğretmen ve öğrenciyi birlikte aktif kılan; öğretmene geleneksel öğretim tekniklerini de çağdaş tekniklerle birlikte kullanma izni veren; öğrenciye öğretime katılma, araştırma, karar alma ve öz düzenleme gibi birçok sorumluluk yükleyen; öğrenciyi zihinsel yeteneklerini kullanmaya zorlayan ve ona girişimci kişilik özelliği kazandıran bir öğretim yöntemidir. Bu yöntemin teknikleri oldukça fazla konu üzerinde uygulanabilir esnek bir yapıya sahiptir. Bu yüzden hem çağdaş hem geleneksel sınıflarda kullanılabilir. Ailelerin maddi gücünü zorlamaması da ayrıca önemlidir. Bu nedenle;

- ❖ Öğretmenlere aktif öğretim teknikleri konusunda hizmet içi eğitim verilebilir. Böylece hangi tekniği hangi durumda daha etkili kullanabileceğini öğrenen öğretmen etkili bir öğretim gerçekleştirebilecektir.
- ❖ Sınıfların sıra düzeni grup çalışmalarına uygun hale getirilebilir. Ancak bu maddi kaynak gerektireceğinden öğretmen bu imkânı bulamazsa arka arkaya sıralarda oturan öğrencileri birbirine döndürerek vızıltı grubu oluşturulabilir.
- ❖ Sınıfların öğretim teknolojisinin geliştirilmesi öğretimi olumlu yönde etkileyecektir. Bu durumda öğretmen ve öğrenciler hazırladıkları etkinlikleri sunabileceklerdir.
- ❖ Sınıflardaki öğrenci sayısının en fazla 20 olması öğrenme süreçlerine olumlu yansıtacaktır. Çünkü araştırma 33 kişilik sınıfta yapılmış ve düzenli gelen 20-26 kişiden 20'siyle çalışmak daha mümkün bulunmuştur.
- ❖ Aktif öğrenme yönteminin etkin uygulanabilmesi için okul, aile ve çevre etkileşiminin daha yoğun olması gerektiği için, bu yöntemin eğitim kurumları tarafından desteklenmesi önerilebilir.

- ❖ Okul aile işbirliğinin sağlanması bu yöntemin daha etkin uygulanmasına yardımcı olacağından okul aile ve çevre etkileşimini artıracak uygulamalara okullarda daha fazla yer verilmelidir.
- ❖ Aktif öğrenmenin uygulanabilmesi için öğrencilerin daha katılımcı olmalarını sağlayabilecek önlemlerin alınması gerekmektedir. Yöntemin uygulanmasında rehberlik eden öğretmenlerin sınıf içinde demokratik değerlerin kullanılmasına daha fazla önem vermesi gerekmektedir.
- ❖ Sosyal Bilgiler dersinin işlenmesi aşamasında farklı öğrenme etkinliklerinin kullanılması öğrencilerin ders karşı ilgilerini artırmakta ve akademik başarısına olumlu katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler dersinin farklı etkinlikler ve öğrenme yöntemleri kullanılarak işlenmesi önerilebilir.

Effect on Active Learning Method of Student' Success and Manner During Time in Science Unit at Social Lesson in Traditional Classrooms

Summary

Target purpose of the contemporary education is to educate individuals, who know the methods to reach the information and adopt those methods, and who can solve problems with the information received and think analytically, and who are active and eager to learn. Realization of this purpose is up to the effectuality of the education. For an efficient teaching, a method which will make student and teacher active and has techniques applicable to every situation and circumstance must be adopted. Active learning method has these qualifications. Although there have been many studies made in Turkey on the subject of active learning, it will be the contribution of this study to the literature that it tries to implement active educational techniques in a traditional class environment in a school to which children of families of low socio-economical and cultural class go.

Target purpose of this research is to study the effects of the active learning upon students' success and manner in the unit "Science in Time" in 7th grade-social sciences course. The pre-test re-test experimental design approach, which is one of the quantitative research designs, is used in the study. Researcher gave lessons through the whole unit at attendant class implementing active-learning-techniques. The research was made in 2009-2010 academic year in Fikribey (nickname) Primary Education School in Kadıköy in İstanbul, on 33 7th grade-student of the same class. Qualitative and quantitative approaches are used together in the needs analysis studies before the research. Data were not only collected via interviewing with director, teacher, parent and student but also collected via student information form and problem survey inventory form at this research. Data were resolved using descriptive method of analysis, and SPSS 15.0 was used in tabulation step. Research data of the second step were collected via success test and manner scale. Those data were analyzed by paired samples test using SPSS 15.0 for Windows packet software. Consequently, it has been confirmed that active-learning-method positively influences on the success level of the students and their manner against the courses.

It is necessary that, improving the technological possibilities for using more effective active teaching method in social studies lessons according to the findings in the light. It is needed that giving information to teachers about different kinds of methods of teaching. Also, it is suggested that increasing courage of students using more effective active teaching method, supported for increasing student' participation in activities during lessons.

Kaynakça

- Açıköz, K.Ü. (2003). *Aktif Öğrenme*. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- Açıköz, K. Ü. (2006). *Aktif Öğrenme*. İzmir: Biliş.
- Akkurt, N.D. (2007). *Aktif Öğrenme Tekniklerinin Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Ekoloji ve Çevre Kirliliği Konusunu Öğrenme Başarılarına ve Çevreye Yönelik Tutumlarına Etkisi*. Ankara: Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Akman, M. (2009). *Aktif Öğrenme Modeliyle Oluşturulan Sınıf Ortamının Öğrenciler Üzerine Etkisi*. 22 Mayıs 2010 tarihinde www.world-education-center.org/index.php/cjes/article/download/23/20 adresinden 04.05 2011 tarihinde alınmıştır.
- Aksu, H. H. & Tıǧlı, M. (2007). *İlköğretimde Aktif Öğrenme Modeli ile Geometri Öğretiminin Geometrik Düşünme Düzeylerine Etkisi*. <http://egitim.cu.edu.tr/efdergi/download/2007.3.34.88.pdf> adresinden 01 05 2011 tarihinde edinilmiştir.
- Aydede, M. N. & Matyar, F. (2009). Aktif Öğrenme Yaklaşımının Akademik Başarı ve Kalıcılığa Etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt 17, No 1: 137-152.
- Büyükeskil, M. (2008). *Ortaöğretim Öğrencilerinin, Sınıf Ve Rehber Öğretmenlerin Etkin Öğretimle İlgili Görüşleri*. Konya: Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi.
- Brooks, J. M.& Brooks, M. G. (1999b). *In Search of Understanding: The Case for Constructivist Classroom*. Virginia: Associating for Supervision and Curriculum Development.
- Çelik, S., Şenocak, E., Bayrakçeken, S., Taşkesenliǧil, E., & Doymuş, K. (2005) Aktif Öğrenme Stratejileri Üzerine Bir Derleme Çalışması. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi* S:11. SS. 156-185
- Çepni, S. (2005). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*. Trabzon. Üç Yol Kültür Merkezi.
- Çizmeci, N. (2006). *Müzik Eğitiminde Aktif Öğrenme Tekniklerine Dayalı Ders Programlarının İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Müzik Öğretimi, Derse Yönelik Görüşleri ve Tutumları Üzerindeki Etkileri*. İzmir: Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Erdem, E. (2001). *Program Geliştirmede Yapılandırıcılık Yaklaşımı* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erden, M. (1995). *Eğitimde Program Değerlendirme*. Ankara: Pegem.
- Fosnat, C.T. (1989). Constructivism: A Psychological Theory of Learning. Constructivism: Theory Perspectives and Practise. C. T. Fosnat(Editör). *Constructivism: Theory Perspectives, and Practice*. (8-33). New York: Teachers College Pres.
- Güçlü, E. (2007). *Sınıf Yönetiminde Aktif Öğrenme Tekniklerinin Öğrenci Başarısındaki ve Tutumundaki Önemi*. İstanbul: Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Gürşimşek, I. (1998). Öğretmen Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 14 : 25-28.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*(11. Baskı). Ankara : Nobel.
- Kyriacou, C., Manowe, B., Newson, G., (2002). *Active Learning of Secondary School Mathematics in Botswana*. *Curriculum*. 20(2), 125-130
- Küçükahmet, L. (2007). *Program Geliştirme ve Öğretim*. Ankara: Nobel.
- Littledyke, M. (1998). Constructivist Ideas About Learning. M. Littledyke & L. Huxford,(Ed.), *Teaching The Primary Curriculum for Constructive Learning*.(1-16). London: David Fulton Publishers.
- Mentiş, T. A. (2005). Öğretmen Eğitiminde Aktif Öğrenme. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi*, Cilt 6, Sayı 2: 177-184.
- MEB. (2004). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi (6-7. Sınıflar) Öğretim Programı*. http://ttkb.meb.gov.tr/ogretmen/modules.php?name=Downloads&d_op=viewdownload&cid=74&min=10&orderby=titleA&show=10 web adresinden 19 Mart 2010 alınmıştır.
- Memnun, D. S. (2008). Sekizinci Sınıfta Permütasyon ve Olasılık Konularının Aktif Öğrenme İle Öğretiminin Uygulama Düzeyi Öğrenci Başarısına Etkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Cilt 21, Sayı 2: 403-426.
- Özden,Y. (2003). *Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Pegem A.
- Özdoğan, M. (2008). *Yapılandırmacı Yaklaşım Doğrultusunda Hazırlanan Yeni Sosyal Bilgiler Programında Aktif Öğrenme Tekniklerinin Kullanımı*. Tokat: Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahiner, G.S., (2008). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Aktif Öğrenme Tekniklerinin Demokratik Tutumlara ve Ders Başarısına Etkisi*. İzmir: Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Von G.E., (1996). Introduction: Aspect of Constructivism. C.T. Fosnot,(Ed.). *Constructivism: Theory, Perspectives, And Pracrice*.(3-7). USA: Teacher College Press.